IL-KANADA - PAJJIZ TA' ZEWGT ILSNA

Minn *Ġorġ Bonavia*

Fil-Kanada, insibu żewġ ilsna uffiċjali: l-Ingliż u l-Franċiż, f'Malta nsibu l-Ingliż u l-Malti. Kulma jixxandar mill-Gvern Federali f'Ottawa u mill-Qrati huwa biż-żewġt ilsna uffiċjali l-ilsna taż-żewġ elementi tal-popolazzjoni.

Il-popolazjoni Kanadiża nistgħu nqassmuha fi tliet kategorji ewlenin, kollha ta' nisel Ewropew. L-ikbar żewġ gruppi huma l-Franċiżi u l-Ingliżi u t-tielet grupp huwa ġabra ta' ġnus mill-Ewropa. Tista' tgħid nofs il-popolazjoni (qrib 14 il-miljun), hija ta' nisel Ingliż. F'dan il grupp insibu d-dixendenti ta' immigranti mill-Gran Brittanja, u l-*United Empire Loyalists* li emigraw fil-Kanada wara r-Rivoluzjoni Amerikana fl-1775, u immigranti reċenti mill-Istati Magħqudin u l-Ingilterra. Il-Kanadiżi ta' ġidd Ingliż insibuhom imferrxa mal-pajjiż kollu iżda l-akbar gruppi jinsabu fil-Provinċja max-xtut ta' l-Atlantiku, f'Ontario u *British Columbia*.

Sehem ieħor kbir tal-Kanadiżi huma l-Franċiżi li jagħmlu tletin fil-mija tal-popolazjoni. Dawn huma kollha mnissla minn dawk il-kolonisti Franċiżi li baqgħu fil-Kanada wara li dan il-pajjiż ġie taħt il-ħakma Ngliża fl-1763. Għad li llum iktar minn miljun jinstabu jgħixu f'diversi nħawi tal-Kanada, il-maġġuranza jinsabu fil-Provinċja ta' Quebec. Hawn f'din il-provinċja magħrufa bħala "*Il-Kanada Franċiża*" naraw ħajja li tinqata għaliha f'dik li hija kultura, tagħlim u ħsieb u reliġjon. Din id-distinzjoni hija iggarantita u irrispettati bis-saħħa tal-Konfederazjoni Kanadiza, mita ġiet mgħoddija l-*Quebec Act* fl-1774.

Għaliex dan il-pajjiż għandu żewġt ilsna jidher minn dan li semmejna — il-ġrajja tal-pajjiż li ġiebu żewġt iġnus jitkellmu lsien differenti jgħixu fuq l-istess art li biż-żmien dawn iż-żewġ elementi baqgħu bla ma tħalltu iżda ħadu l-isem waħdani ta' Kanadiżi.

Li f'dan il-pajjiż hawn żewġt ilsna narawh fil-ħajja ta' kulljum. Tiltaqa' ma' nies li jitkellmu bejniethom bil-Franċiż u fl-istess waqt jiltaqgħu ma' ieħor u jkellmuh bl-Ingliż. Tmur tisma' l-quddies u l-evanġelju jinqara bil-Franċiż u wara bl-Ingliż. Bosta bradi f'ċerimonji pubbliki l-Prim Ministru jitkellem biż-żewġt ilsna. Mita dan l-aħħar kien hawn fil-Kanada r-Reġina Eliżabetta tkellmet fil-belt ta' Quebec bl-ilsien tal-Provinċja — bil-Franċiż. Fil-House of Commons id-debates jsiru bl-Ingliż u bil-Franċiż. Il-flus tal-karta Kanadiżi kif ukoll il-bolli tal-posta jġibu iż-żewġ ilsna.

Wieħed jinnota xi differenzi fil-vokabolarju u l-pronunzja kemm ta' l-Ingliż kif ukoll tal-Franċiż li huma mitkellma fil-Kanada. Hawn niltaqgħu ma' idjomi li huma proprji Kanadiżi. Hekk naraw li kif

jaħsbu ċerti lingwistiċi l-Kanada qed toħloq ilsien għaliha billi tissellef u taddotta kliem mingħajr ma timita.

Il-Kanadiżi ma jaħsbux l-istess dwar l-istess ħaġa jew iffissru ħsiebhom bl-istess termini bħan-nies ta pajjiżi oħra. Wieħed għandu biss jagħti daqqa t'għajn lejn il-gazzetti Kanadiżi u jqabbilhom ma' dawk ta' l-Amerka jew ta' l-Ingilterra biex jinduna li l-Kanadiżi jaħsbu u jiktbu bil-Kanadiż. Id-differenza tidher ħafna fl-ilsien Ingliż mita jiġi mitkellem u wieħed jara din id-differenza jekk joqgħod ftit jisma' bis-sabar il-kelliema fuq ir-radju tal-Kanada C.B.C. (*Canadian Broadcasting Corporation*) u jisma' wkoll dawk ta' l-Amerika u dawk tal-B.B.C. ta' Londra. Mingħajr ma tkun taf l-istazjon tinduna jekk hux mill-Amerika jew mill-Kanada jew mill-Ingilterra, u dan tagħirfu mill-mod kif jitlissen l-Ingliż.

Bosta ġnus fl-imgħoddi żvilupaw billi kellhom l-għaqda tar-razza jew l-għaqda ta' l-ilsien jew l-għaqda tar-reliġjon u kultura jew taħlita ta' dawn l-għaqdiet. Iżda l-għaqda fil-Kanada hija msejsa fuq l-aspett ta' kif jaħsbuha dawk li jgħammru f'din l-art bla tarf li bil-għaqal u bis-sabar ta' dawk l-irġiel u nisa li jitkellmu bl-Ingliż u dawk li jitkellmu bil-Franċiż sabu ruħhom igħixu f'pajjiż li jsejħulu pajjiżhom u ma' dawn żdiedu eluf ta' immigranti li jitkellmu b'mitt ilsien ieħor iżda li jagħarfu wkoll il-Kanada bħala pajjiżhom u biex jinqdew jeħtiġilhom jitgħallmu wieħed miż-żewġt ilsna tal-pajjiż — l-Ingliż jew il-Franċiż.